

Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет
Соціально – гуманітарний факультет
Кафедра інформаційної та соціокультурної діяльності

Електронні інформаційні ресурси як основа електронного уряду
Міждисциплінарна курсова робота

студентки ІV курсу групи ДІД-41

Галузі знань 02 Культура і мистецтво

Спеціальності 029 «Інформаційна,
бібліотечна, та архівна справа»

Червеняк(Дучак) Х. І.

Керівник ст. викладач, к.е.н. Патряк О. Т.

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка:ECTS_____

Члени комісії

Тернопіль - 2020

ЗМІСТ

Вступ	3
Розділ 1. Концептуальні засади електронного самоврядування	5
1.1 Теоретичні засади електронного урядування	5
1.2 Принципи та мета електронного урядування	8
1.3 Основні цілі та завдання електронного урядування	12
1.4 Етапи впровадження електронного урядування в Україні	14
Розділ 2. Інформаційні ресурси та електронне урядування	17
2.1 Нормативно-правове забезпечення електронного урядування	17
2.2 Державна політика щодо інформаційних ресурсів	20
2.3 Моделі «електронного урядування»	22
2.4 Етапи розвитку електронних інформаційних ресурсів	24
Розділ 3. Аналіз електронних інформаційних ресурсів в Україні	26
3.1 Основні сфери застосування електронних інформаційних ресурсів	26
3.2 Електронний документообіг	28
3.3 Перспективи впровадження системи електронного уряду в Україні	30
Висновки	33
Список використаних джерел	34

ВСТУП

Актуальність проблеми. В умовах глобалізації та інформатизації суспільства питання оперативного та вільного доступу до інформації, відкритого діалогу між державою та громадськістю є особливо актуальним. Двосторонній зв'язок між державною владою та громадськістю – один з невід'ємних елементів сучасного суспільства. Надзвичайно актуальним зараз є електронне урядування як складова сучасного демократичного суспільства та ефективної урядової діяльності за допомогою застосування інформаційних технологій.

Однією з найважливіших складових електронного урядування є електронна демократія, яка виступає інструментом розвитку демократії, розглядається як реальний шлях до просування та сприяння демократичним процесам у сучасному суспільстві.

Електронне урядування – це один з різновидів інформаційних технологій, який дозволяє державним органам ефективно надавати інформацію та послуги за мінімальний проміжок часу та мінімальні витрати.

Запровадження електронного урядування включає спрощення системи надання послуг громадянам, усуваються непотрібні рівні для прийняття рішень у системі державних органів, відкривається доступ для громадян, бізнесу та інших структур до інформації та потрібних служб. Також відбувається сприяння розвитку виконавчих процесів в інститутах влади, покращується підзвітність та прозорість, знижується рівень витрат за рахунок інтеграції та видаленню дублюючих системи. Це в свою чергу сприяє підвищенню ефективності державних дій, які направлені на задоволення потреб громадян.

Мета дослідження – провести аналіз у впровадженні електронного урядування, його цілей, мети, завдань. Дослідити етапи розвитку та сфери застосування.

Для досягнення визначеної мети поставлено такі **завдання**:

1. дослідити історію становлення електронного урядування в Україні;
2. розкрити поняття електронного урядування як форми державного управління;
3. узагальнити особливості організаційно-методологічного забезпечення електронного урядування в Україні;
4. виділити шляхи покращення розвитку електронного урядування в Україні.

Об'єктом дослідження виступає електронне урядування.

Розділ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ЕЛЕКТРОННОГО САМОВРЯДУВАННЯ

1.1 Теоретичні засади електронного урядування

Інтернет – технологією, що забезпечує взаємодію населення, інститутів громадського суспільства з органами влади в інформаційному середовищі називають «електронним урядом».

Це є формою, що сприяє організації державного управління, що в силу широкого застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) допомагає підвищувати ефективність, відкритість та прозорість діяльності в органах державної влади та місцевого самоврядування, та надає в дистанційній формі комплекс державних послуг для населення [26].

Електронне урядування сприяє покращенню життєвого рівня громадян та забезпечує відкритість у діяльності органів публічної влади та сприяє підвищенню довіри з боку громадян та ефективне та економніше адміністрування. Його впровадження має відбуватись на всіх рівнях державної влади. Особливо це стосується органів державної влади на місцях, адже від цього залежить децентралізація влади, розширення можливостей громад та місцевих рад [13].

Термін «e-government» тлумачиться як «електронний уряд» та «електронне управління державою», тобто ефективне застосування в органах управління сучасних технологій, зокрема Інтернету. Йдеться про «електронну державу», «електронний державний апарат», «електронну інфраструктуру держави», державне інформаційне суспільство, або як його ще називають «електронне урядування». Це державна мережева інформаційна інфраструктура, з інформаційно-комунікативною системою, що сприяє забезпеченню оптимального функціонування всіх гілок влади [13].

Доцільніше застосовувати термін «електронне урядування», адже під ним розуміється такий спосіб організації державних владних структур із застосуванням системи місцевих інформаційних сегментів у глобальній інформаційній мережі, що сприяє швидкому функціонуванню органів влади, та робить його доступним та простим [9].

Вивченням теоретичних засад у функціонуванні електронного урядування займались А. Белл, М. Бонем, М. Боунс, С. Зурідіс, С. Кліфт, С. Бурас, Н. Катріс, П. Норіс та ін.

Серед українських науковців варто виділити О. Баранова, В. Брижко, Ю. Базанова, М. Салтевського, В. Гаєнка, А. Литвинова, В. Фурашева, Д. Ланде, О. Григор'єва, О. Фурашева та ін., які досліджували проблеми ефективності електронного урядування в Україні [1].

Досвід впровадження е-демократії та е-урядування в Україні досліджували С.В. Дзюба та В.Ф. Нестерович. Питання створення ефективного урядування вивчав О. Дергачов. Питання електронної демократії, за досвідом США, аналізував І.П. Лопушинський. М.С. Демкова, І.Б. Жилияєв, Н.Н. Клищ, К.О. Линьов, С.В. Політанський, М.В. Фігель висвітлювали різні аспекти електронного урядування в Україні і світі [17].

Але попри численні дослідження ця проблематика до кінця не розкрита та не вивчена.

Варто з'ясувати як ж впроваджувалось електронне урядування. Наприкінці ХХ ст. в багатьох розвинутих країнах для вирішення проблем у інформаційному середовищі, екології, економіці, соціальній галузі було прийнято рішення про створення електронного управління.

Сутність **електронного управління**, що мало здійснюватися на основі застосування інформаційно-комунікаційних технологій із використанням технічних засобів обчислювальної техніки (комп'ютерів), у державних структурах та муніципальних управліннях. Як результат – значна частина адміністративно-управлінської діяльності стала автоматизованою [4].

Далі почалось створення **електронного уряду**. З використання інформаційно-комунікаційних технологій органи публічного влади та суспільство могли взаємодіяти. Було реформовано органи та системи державного управління для збільшення їх ефективного застосування, зокремо проведено децентралізацію, покращено керування та обмін ресурсами. Результатом стало скорочення чисельності працівників та внутрішніх документів, та активніше використання інформаційних технологій у державному управлінні.

Наступним етапом є створення **електронного урядування (рис. 1.1)**. Це активна взаємодія громадян, бізнес структур, урядових установ на різних рівнях (місцевий, регіональний, глобальний). Це призвело до якісного вдосконалення у взаємодії суспільства у процесі ухвалення державних рішень, їх врегулювання та оперативне надання урядових послуг [4].

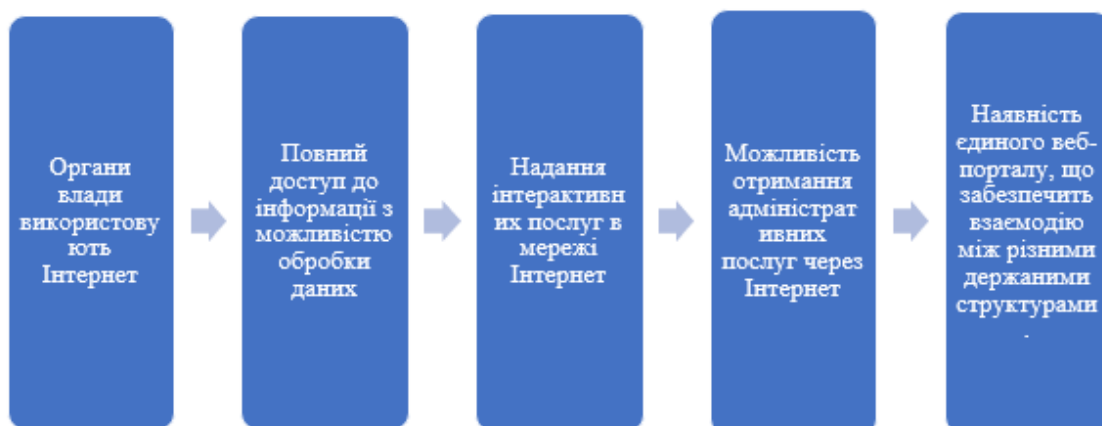

Рисунок 1.1 – Перехід до електронного урядування

Проте однозначності у визначенні «електронного уряду» на даний момент так і не існує. Причому навіть дослівний переклад з англійської мови – «e-government» також не надає чіткості даному поняттю. Зрозуміло, що «електронний уряд» має охоплювати не тільки мережеву інфраструктуру, але в цілому і всю інфраструктуру органів влади. На думку сучасних дослідників,

мова повинна йти про «електронну державу», «електронний державний апарат», електронну інфраструктуру держави, державу інформаційного суспільства, або ж «електронне урядування». Замість «електронного уряду» доречніше говорити про державну мережеву інформаційну інфраструктуру, як інформаційно-комунікаційну систему, що забезпечує оптимальне, з погляду суспільства, функціонування всіх гілок і рівнів державної влади [13].

1.2 Принципи та мета електронного урядування

Концепцію розвитку електронного урядування в Україні було схвалено Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2010 року, метою якого став розвиток інформаційного суспільства, що є відкрите для всіх та орієнтоване на інтереси суспільства, з інноваційним спрямуванням на високотехнологічне суспільство, у якому кожен громадянин матиме право на створення та накопичення інформації та знань, матиме вільний доступ до цих даних та зможе поширювати та користуватись ними. Головним завданням цієї концепції є розвиток системи електронного уряду. Електронний уряд (e-Government) згідно цієї Концепції - це модель державного управління, яка заснована на використанні сучасних інформаційних та комунікаційних

технологій з метою підвищення ефективності та прозорості влади, а також встановлення суспільного контролю над нею [36].

Метою електронного урядування визначено розвиток електронної демократії задля досягнення європейських стандартів якості надання електронних державних послуг, відкритості та прозорості влади для громадянина, суспільства та бізнесу. Досягнення цієї мети передбачає реалізацію системи взаємопов'язаних цілей в рамках відповідної державної політики [7].

Задля розвитку та створення інформаційного суспільства впроваджується е-урядування з метою [2]:

- Надання населенню послуг в інтегрованому форматі через Інтернет (всі операції можна здійснювати в одному місці з вільним доступом);
- Подолання інформаційної нерівності, через комп'ютерну неграмотність;
- Надання персоналізованих послуг, з врахуванням індивідуальних потреб населення;
- Сприяння розвитку економіки – прозорість, відкритість, ефективність діяльності влади та державних структур, спрощеність у взаємодії між ними;
- Сприяння збільшенню довіри до електронного урядування – нове законодавство має бути гнучким та зберігати конфіденційність інформації загалом;
- Розвиток демократичного суспільства за участі громадян через автоматизацію діяльності органів влади, що призведе до «прямої демократії».

Для того, щоб визначити принципи е-урядування, необхідно ідентифікувати особливості, що є характерними для країн де технології електронного урядування активно застосовуються [33]:

1. Відкритість і широке охоплення, – можливість громадян мати доступ до усіх послуг у будь-який час, оскільки ці послуги є електронними, що, своєю чергою, забезпечує відкритість і доступність органів влади.
2. Орієнтація на потреби споживача – органи влади мають можливість стежити за рухом інформації, наданої населенням через Інтернет-ресурси, аналізувати її та враховувати для забезпечення якісних персоналізованих послуг.

3. Інтеграція послуг – самі послуги органів влади становлять інтегровану систему, що забезпечує комплексне надання послуг. Наприклад, за допомогою відповідного веб-порталу особа може легко продовжити термін дії посвідчення водія, не знаючи при цьому складної організаційної структури автоінспекції.

4. Партнерство між державою і приватним сектором – маючи на меті підвищити якість надання послуг, органи влади залучають до роботи громадські та волонтерські організації, вступаючи з ними у партнерські відносини, результатом яких, наприклад, є швидке та ефективне впровадження нових веб-порталів.

ООН, як наддержавне формування, виділяє наступні принципи функціонування інституту «електронного урядування»:

- використання інформаційно-комунікативних технологій у процесі функціонування;
- заохочення участі громадян у процесі прийняття управлінських рішень;
- підвищення підзвітності діяльності органів державної влади;
- прозорість управлінського процесу;
- ефективність урядування [17].

Електронне урядування будучи складовою публічного управління має свої принципи. Зокрема це співробітництво та партнерство, що передбачає контроль з боку суспільства та бізнесу над діями держави. Також виключає застосування командно-адміністративних моделей та директивних механізмів державного управління, нерівноправних взаємовідносин держави з іншими суб'єктами процесу та між собою.

Так, уряд повинен стати платформою для реалізації інновацій та забезпечити їх ресурсами, та стати модератором у дискусіях, але надати можливість громадянам, недержавним організаціям і приватному сектору самореалізовуватись [2].

Клименко А. В. та Линьов К. О. виділяють наступні принципи електронного урядування [11]:

Принцип системності, який передбачає встановлення між структурними елементами інформаційної системи зв'язків, що сприяють цілісності функціонування та вирішення проблем функціонування та діяльності у державних органах.

Принцип розвитку (відкритості) враховує можливості розробки та наповнення функцій та складу інформаційної системи - Електронний уряд з збереженням можливостей.

Принцип сумісності означає, що дана система повинна взаємодіяти з іншими згідно з правилами. Тобто при її розробці дані можливості мають бути враховані.

Принцип стандартизації, що забезпечує стандартизацію для інформаційних систем та їх складових, щоб користувач працював за єдиною «схемою» з використанням уніфікованих прийомів, методів та інструкцій.

Принцип ефективності означає раціональне співвідношення між витратами на створення інформаційної системи та її можливостями, при чому важливими є не тільки економічні складові, а й ефективність у збереженні часу.

Принцип нових завдань забезпечує врахування тих завдань, які доцільно включити до інформаційної системи.

Принцип надійності передбачає, що інформаційна система повинна бути продубльована, збережена таким чином, щоб у разі технічних неполадок була забезпечена її безперебійна робота. Також інформація повинна бути надійною та доступною.

Принцип безпеки даних означає, що інформаційні ресурси мають бути надійно захищені і при їх безпосередній обробці та зберіганні в системі, і в момент обміну між комп'ютерами; треба виключити можливість несанкціонованого доступу до даних; всі операції в системі реєструються, будь-яке порушення системи безпеки виявляється.

Принцип єдиної інформаційної бази вимагає застосування єдиної системи класифікації та кодування одних і тих самих структурних одиниць державних інформаційних ресурсів.

Потреба дотримання **принципу продуктивності системи** впливає із значної нерівномірності надходження потоків інформації, яку слід обробляти в певні проміжки часу, і жорстких вимог до термінів її обробки.

Принцип пристосування (адаптації) означає придатність інформаційної системи до модифікації та розширення.

У ході роботи не варто забувати про **принцип підвітності**. Адже безпаперова форма роботи породжує безвідповідальність. Тому варто викорситовувати

електронний цифровий підпис. Також має бути відкритий реєстр щодо всіх державних рішень що приймаються [17].

Згідно з Концепцією розвитку електронного урядування в Україні воно будується на наступних принципах:

- Пріоритетність електронної форми реалізації діяльності органів влади;
- Одноразове внесення інформації до загального реєстру з можливістю її подальшого використання із збереженням правил доступу до приватної та публічної інформації;
- Сумісність та електронна взаємодія всіх інформаційно-телекомунікаційних систем органів влади.

Ця система принципів має бути обов'язково доповнена принципом *першої особи*, згідно з яким, особа, яка займається прийняттям рішень, несе особисту відповідальність за точність та своєчасність.

Таким чином, якісна робота електронного уряду повинна базуватись на вище представлених принципах та методах, для їх успішної реалізації згідно з Концепцією розвитку електронного урядування в Україні, який було сформовано спираючись на досвід іноземних колег, де така система вже успішно працює. Наприклад, це США, Велика Британія, Естонія та інші країни, в яких питаннями розбудови інформаційного суспільства, електронного урядування безпосередньо займаються президент, прем'єр-міністр та/або глава парламенту.

1.3 Основні цілі та завдання електронного урядування

Розвиток інформаційного суспільства та інформаційних технологій стимулює країни й органи державного управління до прийняття концепції «електронного уряду». Вона спрямована на досягнення таких цілей [11]:

- зробити державні послуги якісними та доступними для представників бізнесу та громадян, максимально спростити і скоротити адміністративні витрати;
- підвищити якість управлінських процесів, здійснювати контроль над діяльністю органів державної та місцевої влади;
- забезпечити відкритість інформації щодо діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, надати суспільству доступ до інформації щодо підготовки та розробки рішень, указів;

- надавати громадянам інтегровані послуги через Інтернет [7];
- *Розробка ефективних нормативно-правових актів для здійснення раціональної політики.* Вирішення питань ідентифікації громадян і посвідчень особи, конфіденційності, захисту даних, питання юрисдикції в кіберпросторі, оподаткування електронної комерції, подолання кіберзлочинності і кібер-тероризму [11].

Згідно з теорією та практикою стратегічного планування та управління вказані цілі конкретизуються та деталізуються в системі стратегічних завдань.

Серед завдань державної політики з впровадження електронного урядування, зокрема, передбачається [7]:

- Узгоджена цілеспрямована діяльність всіх органів державної влади та органів місцевого самоврядування до залучення інститутів громадського суспільства;
- Вдосконалення державного управління, а також структур і функцій органів державної влади;
- Розробка інформаційної інфраструктури з застосуванням інформаційних технологій;
- Здійснення підготовки кадрів, що мають відповідну кваліфікацію, які б сприяли впровадженню елементів електронного урядування та у наданні адмінпослуг;
- Проведення навчання серед громадян щодо використання технологій ЕУ;
- Розробка мотиваційної системи для держслужбовців та громадян у використанні ЕУ;
- Забезпечити право громадян на захист публічної інформації;
- Покращити рівень якості використання технологій у державному управлінні;
- Деперсоніфікація у наданні адміністративних послуг, що може сприяти подоланню корумпованості державних органів;
- Інформаційна взаємодія між усіма рівнями державної влади у документообігу;

- Інтеграція інформаційних ресурсів, та забезпечення їх зберігання на базі архівів, музеїв, бібліотек з вільним доступом.

Ці завдання потребують відповідного забезпечення. Ресурсне, нормативно-правове, організаційно-технічне, інформаційно-аналітичне, науково-методичне та інші види забезпечення, які здійснює держава, та забезпечує їх взаємодію.

Виділяють такі стратегії держави щодо розбудови інформаційного суспільства та впровадження діяльності ЕУ:

1. Невтручання держави, основними рушійними силами виступає самоорганізація;
2. Централізоване управління держави;
3. Поєднання у державному управлінні та саморозвиток.

В Україні саморозвиток електронного урядування є основною рушійною силою. В специфічних умовах кризи та надзвичайної ситуації, яка зараз є в Україні важливе забезпечення стратегії централізованого регулювання електронного урядування [7].

1.4 Етапи впровадження електронного урядування в Україні

З занепадом традиційних моделей керування та втратою довіри органами державної влади було запроваджено електронне урядування. Через розвиток інформаційно-комунікаційних технологій громадськість змогла впливати на владу, та здійснювати свою діяльність.

Для розвитку інформаційного суспільства в Україні вся діяльність органів місцевого самоврядування та влади повинна бути узгоджена. У процесі появи інформаційного суспільства виділялись наступні етапи:

1. 1998 – 2006 рр. - прийнято закони України «Про Національну програму інформатизації», «Про електронні документи та електронний документообіг», «Про електронний цифровий підпис», низки актів Уряду, які започаткували формування нормативно-правової бази інформатизації, а саме побудову: телекомунікаційної системи, системи національних інформаційних ресурсів, інформатизацію стратегічних напрямів розвитку економіки, безпеки та оборони, соціальної сфери тощо.
2. Ухвалення закону України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки», «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», а також сукупність інших

нормативно-правових актів, спрямованих на конкретизацію та деталізацію вищевказаних законів.

3. Визначається взаємодією органів державної влади за громадян. Впроваджуються однотипні стандартні програми у побудові ЕУ. Поява місцевих інтернет-порталів, де об'єднано всі державні структури.
4. Сучасний етап, що охарактеризований розбудовою інформаційного суспільства, та який залежить від зміни діяльності органів державної влади та їх взаємодії. Планується створення єдиної інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури для всіх органів державної влади та місцевого самоврядування. Зараз пріоритетним в Україні є «заявний» характер у наданні послуг, від якого іноземні структури поступово відходять [7].

У січні 2015 р. Президент України затвердив Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020», метою якої є запровадження в Україні європейських стандартів життя та вихід України на провідні позиції у світі. Зокрема, там піднімається проблематика електронного урядування, яка входить в число дев'яти пріоритетних реформ у векторі безпеки. Дана Стратегія передбачала у розвитку електронного урядування на період з 2016 по 2020рр. наступні пріоритетні завдання [29]:

- Можливість надавати адміністративні послуги в електронному режимі;
- Створити відкриті державні реєстри;
- Перевести органи публічної влади в сферу електронного документообігу.

Для вирішення цих завдань до 2020 року було виділено три етапи:

Перший етап (2016-2017 рр.) – реалізація пілотних проектів у наданні пріоритетних адміністративних послуг в електронному форматі та передбачення альтернативи у електронній ідентифікації, а також розробка єдиної інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури надання адміністративних послуг в електронному форматі за єдиними вимогами.

Другий етап (2018 – 2019 рр.) – оптимізувати процес надання адміністративних послуг та запровадити пріоритетність, залучити населення до більшого користування електронними послугами.

Третій етап (2020 р.) надання електронних адміністративних послуг має бути забезпеченим у всіх сферах суспільного життя, з наданням інтегрованих електронних послуг.

Наразі, ми спостерігаємо значний прогрес у електронному урядування, хоча план Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» у цьому напрямку на 100% реалізований не був. Створено онлайн-сервіс державних послуг «ДІЯ». На порталі «Дія» кожен громадянин може отримати електронні послуги та інформацію про себе з державних електронних інформаційних ресурсів. На порталі «Дія» доступно 33 електронні послуги.

Зокрема, послуга з реєстрації бізнесу – найшвидша у світі. У кабінеті громадянина можна отримати інформацію з 5 реєстрів:

- єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань;
- державний реєстр речових прав на нерухоме майно;
- єдиний державний реєстр зареєстрованих транспортних засобів та їх власників Міністерства внутрішніх справ;
- державний земельний кадастр;
- державний реєстр обтяжень рухомого майна.

2. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ ТА ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ

2.1 Нормативно-правове забезпечення електронного урядування

Прагнення України в інтеграції до Європейського Союзу набуло особливо важливого значення у запровадженні норм та стандартів у здійсненні державної політики. Так уклавши Угоду про асоціацію Україна повинна забезпечити повноцінний розвиток у електронному урядуванні згідно з вимогами ЄС (рис. 2.1).

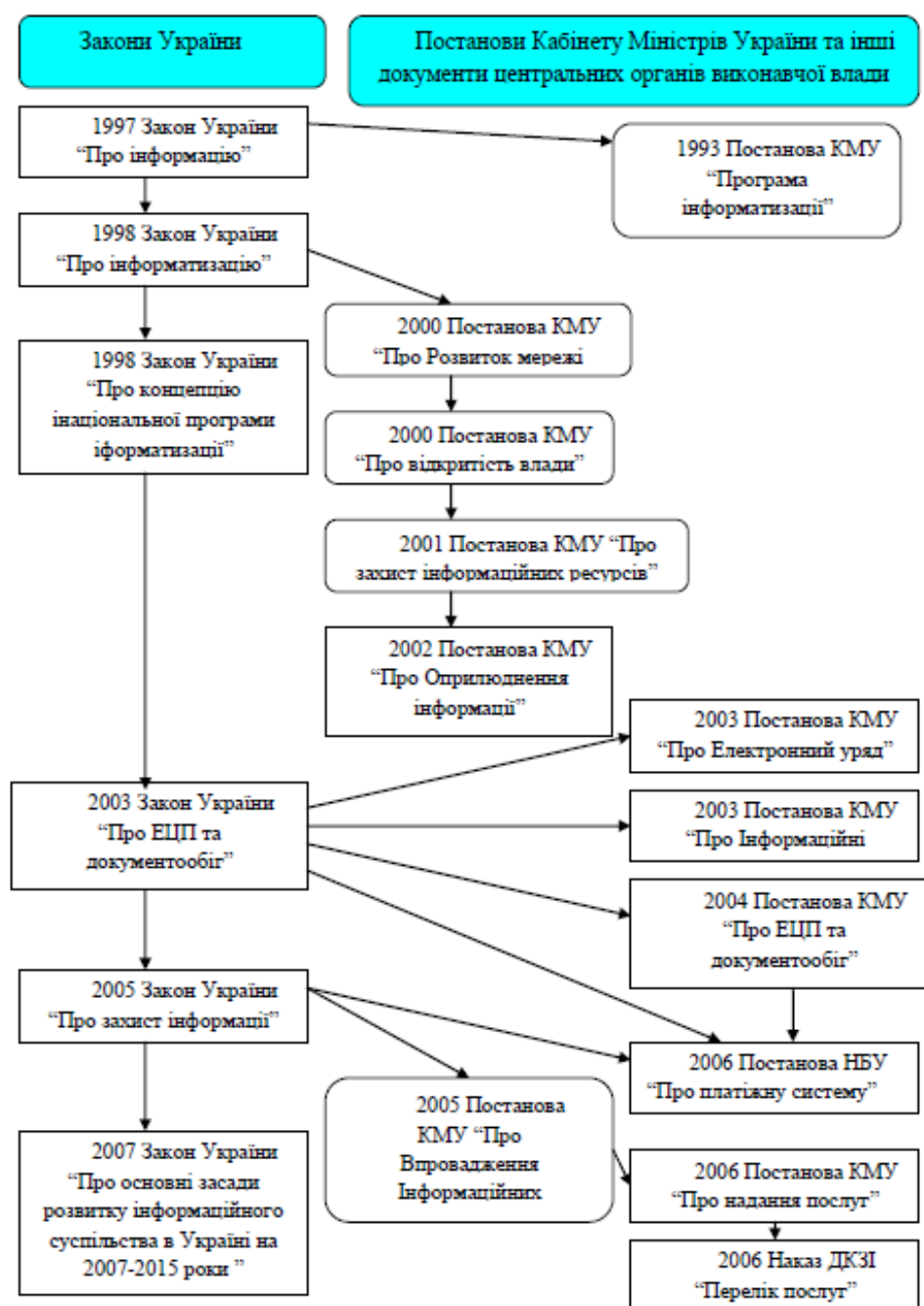

Рисунок 2.1 – Правове забезпечення електронного урядування в Україні

Важливо зазначити, що досі організаційне та нормативно-правове забезпечення цієї галузі є недосконалим, багато ключових питань ще не затверджено. Також сама практика їх застосувань показує недоліки законодавства та показує, що доволі часто закони суперечать один одному, що викликає труднощі у їх реалізації. Є кілька десятків нормативних актів, що стосуються електронного урядування [7].

Нормативно-правові передумови функціонування електронного урядування передусім базуються на чинному законодавстві у сфері інформаційних відносин і захисту інформації [29].

Кабінет Міністрів визначив напрями розвитку нормативно-правових баз сфери інформатизації та корегування у впровадженні електронного урядування, що стосується електронних документів, цифрового підпису, захисту персональних даних та у розвитку суміжних галузей [6].

Першочергово серед нормативно-правових актів варто виділити *Закон України «Про інформацію» від 30.10.97*. В ньому встановлено якісні загальноправові основи отримання застосування, поширення та збереження інформації у всіх сферах життя суспільства та держави стало основною метою та завданнями Закону. Сфера дії Закону – інформаційні відносини, що стосуються усіх сфер життя і діяльності. Основними принципами, згідно з ним є – право на інформацію та її відкритість, доступність, об'єктивність, повнота і точність, а також можливість її вигідного використання.

Суб'єктами є фізичні та юридичні особи, а об'єктами – документована або публічна інформація у різноманітних галузях.

У процесі формування електронного урядування важливими були *Закон України «Про національну програму інформатизації»*, де визначалась стратегія вирішення проблем інформаційної галузі та її подальша підтримка та посилення. Процеси створення і обробки інформації мали стати демократичними, доступними та безпечними для користувачів [7].

Кабінет Міністрів затвердив *Концепцію формування системи національних електронних інформаційних ресурсів*.

В 2000 р. Президент України видав указ – *«Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні»*.

Закони, що стосувались електронних документів, документообігу, цифрового підпису стали закономірним продовженням попередніх указів. У 2007 році було

розроблено Концепцію, що стосувалась розбудов інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 рр., де було чітко визначено мету, завдання, методи та принципи їх реалізації, а також етапи здійснення інформатизації суспільства.

Своєрідним продовженням цього закону є Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні» 2013 р. Реалізація вказаної стратегії сприяла впровадженню інформаційно-комунікаційних технологій в усі сфери суспільного життя. Стратегія мала на меті розширення можливостей громадян брати участь у підготовці та експертизі політико-адміністративних рішень й контролювати ефективність діяльності влади [33].

Але попри це, організаційні механізми впровадження електронного урядування в Україні на стадії становлення.

Основною проблемою організаційного забезпечення управління електронним урядуванням на той час була відсутність єдиного координаційного центру.

Розбудова майбутньої «Електронної держави Україна» здійснюється за допомогою наступних напрямів проектів [7]:

- 1) «Інформаційна відкритість органів державної влади», що включає проекти: електронна присутність; відкритий уряд; електронний доступ до публічної інформації;
- 2) «Електронна взаємодія в системі державної влади»;
- 3) «Електронні послуги»;
- 4) «Електронні консультації з громадськістю».

Президент України П. Порошенко видав Указ «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020», де електронне урядування було одним з першочергових пріоритетів у реформуванні державного управління. Зокрема, там піднімається проблематика електронного урядування, яка входить в число дев'яти пріоритетних реформ у векторі безпеки. Дана Стратегія передбачала у розвитку електронного урядування на період з 2016 по 2020рр [29]. Результатом реалізації реформи має стати створення ефективної, прозорої, відкритої та гнучкої структури публічної адміністрації із застосуванням новітніх інформаційно-комунікативних технологій (е-урядування), яка здатна виробляти й реалізовувати цілісну державну політику, спрямовану на суспільний сталий розвиток та адекватне реагування на внутрішні й зовнішні виклики [32].

2.2 Державна політика щодо інформаційних ресурсів

Осмислення інформації, як інструмента влади, та здійснення за його допомогою державної політики, що могла б забезпечити національну безпеку, інтереси і прогрес у результаті ефективного керування інформаційними ресурсами – головна мета державної політики, що стосується інформаційних ресурсів.

Згідно Закону України «Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України»: державним інформаційним ресурсом називають інформацію, що є власністю держави, та яку держава захищає згідно з законодавством [25].

Складовою інформаційних ресурсів є «національні ресурси», які призначені для задоволення потреб громадян незалежно від їх змісту, форми, часу та місця створення, форми власності [15].

Варто зазначити, що взаємозв'язок, упорядкування і систематизацію інформації визначають як основними категоріями щодо «інформаційних ресурсів держави» [19].

Інформаційні ресурси держави – це взаємозв'язані, упорядковані, систематизовані, закріплені на матеріальних носіях дані, що було створені органами державної влади або іншими суб'єктами за рахунок державного бюджету.

Інформація, яка включена до інформаційних ресурсів держави, може бути:

- відкритою або з обмеженим доступом;
- первинною, тобто створеною державним органом чи іншим суб'єктом і вторинною – результатом аналітико-синтетичної обробки;
- належати як державним органам, так і недержавним юридичним чи фізичним особам, а також бути змішаної власності або спільного використання;
- бути закріпленою на паперових або електронних носіях тощо.

Як закріплено у Законі України «Про інформацію», до інформаційних ресурсів України входить уся належна їй інформація, незалежно від змісту, форм, часу і місця створення. Україна самостійно формує інформаційні ресурси на своїй території і вільно розпоряджається ними, за винятком випадків, передбачених законами і міжнародними договорами [26].

За цей час сформовано було розроблено правові засади, для розбудови інформаційного суспільства: прийнято нормативно-правові акти, які можуть

регулювати суспільні відносини у створенні інформаційних електронних ресурсів, захищати інтелектуальну власність, а також впроваджувати електронний документообіг і захист інформації [28].

Національна політика розвитку інформаційного суспільства в Україні ґрунтується на засадах:

- пріоритетності науково-технічного та інноваційного розвитку держави;
- формування необхідних для цього законодавчих і сприятливих економічних умов;
- всебічного розвитку загальнодоступної інформаційної інфраструктури, інформаційних ресурсів та забезпечення повсюдного доступу до телекомунікаційних послуг та ІКТ;
- сприяння збільшенню різноманітності та кількості електронних послуг, забезпеченню створення загальнодоступних електронних інформаційних ресурсів;
- поліпшення кадрового потенціалу; посилення мотивації щодо використання ІКТ;
- широкого впровадження ІКТ в науку, освіту, культуру, охорону здоров'я, охорону навколишнього середовища;
- забезпечення інформаційної безпеки.

Щоб забезпечити ефективний державний контроль та захистити інформаційні ресурси в Україні, варто створити державний реєстр інформаційних ресурсів, але при цьому варто врахувати, що держава повинна зберегти та забезпечити усім рівний доступ до цієї інформації [19].

2.3 Моделі «електронного урядування»

Кожна модель у державному управлінні повинна відповідати вимогам інформаційного суспільства. Розробка цих моделей передбачає [21]:

- Визначення етапів розбудови інформаційного суспільства;
- Вставлення індикаторів розвитку інформаційного суспільства відповідно до етапів;
- Розробка переліку важливих заходів у різноманітних напрямках діяльності задля досягнення показників;

- Запровадження адекватної структури органів управління, що сприятиме забезпеченню цих заходів.

Компонентами моделей повинні бути:

- Складові систем державного управління;
- Завдання та принципи органів державної влади та місцевого самоврядування;
- Інформаційна інфраструктура суспільства;
- Індикатори розвитку інформаційного суспільства.

У побудові інформаційних систем виділяють наступні етапи (рис. 2.2):

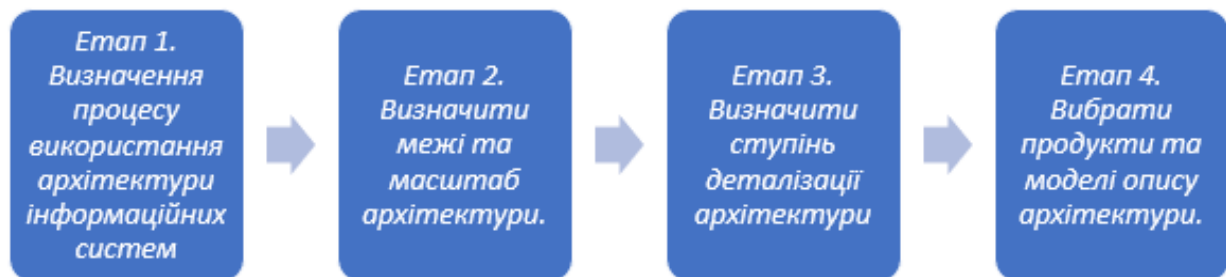

Рисунок 2.2 – Етапи побудови інформаційних систем

Загалом, у системі електронного урядування простежується багато типів взаємодій. Серед них на Таблиці 1 представлено:

Моделі електронного урядування за типами взаємодії між зацікавленими суб'єктами

Моделі електронного урядування		Зміст взаємодії
G2C	Уряд – громадянам	Одностороннє надання державних послуг та інформації урядом громадянам
C2G	Громадяни – уряду	Можливість обміну інформацією між громадянами і урядом
G2B	Уряд – бізнесу	Складається з електронних трансакцій, коли уряд надає бізнесу певну інформацію, що їм необхідна для трансакцій з урядом (наприклад, система електронних закупівель)
B2G	Бізнес – уряду	Відноситься до збуту продукції та послуг для уряду, щоб допомогти уряду стати більш ефективним, наприклад шляхом поліпшення системи управління бізнес-процесами та електронних облікових записів (система електронних закупівель є додатком, що полегшує взаємодії як G2B, так і B2G)
G2E	Уряд – працівникам	Складається з ініціатив, що полегшують управління державними службами і формують внутрішній зв'язок з державними службовцями
G2G	Уряд – уряду	Дає можливість онлайн-комунікацій і обміну інформацією між державними установами в рамках комплексних баз даних
G2N	Уряд – некомерційним організаціям	Уряд надає інформацію некомерційним організаціям, політичним партіям і громадським організаціям
N2G	Некомерційні організації – уряду	Надає можливість обміну інформацією та зв'язку між урядом і некомерційними організаціями, політичними партіями та громадськими організаціями

Таким чином, можна стверджувати, що електронне урядування включає два типи партнерства: на державному й місцевому рівнях (рис. 1), та віддзеркалює вісім типів описаних вище взаємодій [14].

Також науковці розглядають таку класифікацію моделей: континентально-європейську, англо-американську та азіатську моделі.

Континентально-європейська модель, де діяльність структур спрямована на забезпечення потреб населення.

Англо-американська модель (США, Канада, Велика Британія). Діяльність цих моделей спрямована на відкритість, прозорість та відповідальність влади перед громадянами. При цьому однією з головних цілей є вивільнення державних службовців від рутинних процедур взаємодії з населенням.

Азіатська модель електронного урядування, враховує особливості специфічного стилю управління, де основні зусилля спрямовані на впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у сферу освіти та культури [7].

Електронна взаємодія органів публічної влади з громадянами, представниками секторів бізнесу та некомерційних організацій здійснюється саме через інформаційні представництва, що покликані реєструвати звернення громадян і

організацій та надавати необхідну інформацію для вирішення перед суспільством і конкретними громадянами певних питань [7].

2.4 Етапи розвитку електронних інформаційних ресурсів

Життєвий цикл інформаційних ресурсів загалом можна окреслити як «добування – нагромадження – систематизація – зберігання – використання – нарощування».

Державна політика щодо інформаційних ресурсів включає [7]:

- стратегічне планування розвитку, використання та захисту інформаційних ресурсів;
- нормативно-правове забезпечення;
- поточне державне управління та організаційні заходи;
- науковий супровід;
- ресурсне забезпечення реалізації політики, у тому числі фінансування.

Періодизація електронних інформаційних ресурсів починається з появи автоматизованої інформаційної технології для обробки даних та технічних засобів. Починаючи з 50-х років, коли з'явилися перші ЕОМ.

Задля розвитку інформаційних ресурсів органи державної влади повинні їх систематизувати та інтегрувати. Щоб вони були прозорими, відкритими, оперативними та ефективними з доступністю на будь-яких рівнях.

Заходи державного управління щодо реалізації державної політики:

- розробка державних замовлень для створення інформаційних ресурсів;
- керування діяльністю органів влади у питаннях створення, застосування і безпеки інформаційних ресурсів;
- стандартизація інформаційних ресурсів;
- розробка системи у накопиченні, зберіганні та застосуванні інформаційних ресурсів; розробка технічних вимог;
- ведення обліку та реєстрації інформаційних ресурсів, зокрема у Національному реєстрі електронних інформаційних ресурсів;
- розробка державного депозитарію електронних інформаційних ресурсів.

Для якісної розробки електронних інформаційних ресурсів варто дотримуватись такого плану. За почерговим та якісним формуванням Національного реєстру повинен слідкувати уповноважений центральний орган виконавчої влади у галузі інформатизації.

Національний реєстр – це інформаційно-телекомунікаційна система, призначена для реєстрації, обліку, накопичення, обробки та зберігання відомостей про склад, зміст, розміщення, умови доступу до електронних інформаційних ресурсів та задоволення потреб юридичних і фізичних осіб в інформаційних послугах. До Національного реєстру включаються веб-сайти, бази даних та реєстри в електронній формі. За допомогою реєстру планується здійснювати перехід до певного інформаційного ресурсу для одержання необхідної інформації безпосередньо з відповідного ресурсу. В подальшому планується створення державного депозитарію електронних інформаційних ресурсів, в якому будуть зберігатися робочі копії державних електронних інформаційних ресурсів та забезпечуватиметься доступ до інформації, що зберігається у ресурсах [7].

Електронні інформаційні ресурси виступають якісною заміною паперовому документообігу. Забезпечення якісної системи такої діяльності в майбутньому суттєво пришвидшить роботу відповідних державних структур, мінімізує можливість людського фактору.

На сучасному етапі інформаційні ресурси в Україні визначаються сукупністю баз даних окремих органів влади, які об'єднані між собою, які починають активно взаємодіяти.

3. АНАЛІЗ ЕЛЕКТРОННИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ В УКРАЇНІ

3.1 Основні сфери застосування електронних інформаційних ресурсів

Згідно з Указом від Державного комітету зв'язку та інформатизації України в 2003 р. було укладено перелік інформаційних послуг електронних інформаційних ресурсів, куди входили: послуги для фізичних осіб, послуги для державних службовців, послуги для юридичних осіб та послуги для представників міжнародної спільноти [10].

Для фізичних осіб перелік стосувався соціального захисту, правової допомоги, громадянства України, свободи пересування та місця проживання, правового статусу іноземців, осіб без громадянства, а також питань сім'ї, дому, житла, освіти та здоров'я, молоді, культури та духовності, екології, міжнародного туризму, науки і техніки, прав людини, розвиток соціальних сфер, доходів, спорту і туризму, телекомунікацій та інформатики.

Для юридичних осіб було сформовано питання, що стосувались створення підприємств, їх сертифікація і ліцензування, проблеми макроекономіки та зовнішньоекономічної діяльності. Інвестицій та захисту інтересів.

Для державних службовців були переглянуті правові засади, кадрові питання та питання діловодства.

Представники міжнародної спільноти могли отримати оперативну інформацію що стосувалась в'їзду до України, бізнесу та позицій України на міжнародній арені.

Основні види адміністративних послуг, які надає система електронного уряду - інформування, взаємодія (можливість отримання копій та форм документів, їх подальше опрацювання та обробка), проведення транзакцій.

Створення Національного реєстру електронних інформаційних ресурсів (НРІР) вимагає неперервного системного аналізу національних інформаційних ресурсів, їх взаємозв'язку та захисту. При цьому НРІР варто вивчати як складну інформаційну систему, адже вона має велику кількість складових компонентів та досліджує їх взаємодію з навколишнім середовищем, ієрархічною структурою та мінливістю у часі.

НРІР поєднує в собі реєстри інформаційних ресурсів, що можуть забезпечити облік інформаційних ресурсів, що згруповані за певною спільною ознакою [5].

Ієрархічність НРІР полягає у підпорядкованості реєстрів, які поступово включатимуться до складу НРІР, та забезпеченні централізованого керування всією системою.

У Національному реєстрі електронних інформаційних ресурсів реалізуються наступні функції:

- Обліково-реєстраційні функції;
- Класифікаційні функції;
- Інформаційно-пошукові функції;
- Інформаційно-аналітичні функції;
- Адміністративні функції.

Галузеві проекти, які були реалізовані [7]:

- подання електронної звітності суб'єктами підприємницької діяльності у Податкову адміністрацію;
- створення системи електронного декларування товарів на митниці «Електронна декларація»;
- система подання електронних заяв для вступу в вищі навчальні заклади;
- система он-лайн придбання проїзних документів на залізничному транспорті «Електронний квиток» тощо.

Стратегія розробки електронного уряду сприяє тому, що державні послуги стануть доступними через різні канали, зокрема ПК, інформаційні кіоски, мобільні телефони, канали цифрового телебачення, центри телефонного обслуговування та контактні центри. Сьогодні в усіх країнах світу, зокрема й в Україні, більшість державних установ, центральних, регіональних і місцевих органів влади створюють власні портали. При цьому передбачається, що частина цих порталів та їхні послуги за окремими секторами державної діяльності будуть об'єднані в центральний урядовий портал [24]

Система національних інформаційних ресурсів (СНІР) – розподілене за галузевими, регіональними та іншими ознаками інтегроване інформаційне середовище, що об'єднує існуючі й ті, що створюються ІР в єдиний інформаційний простір, призначений для забезпечення комплексної і об'єктивної оцінки ситуації у всіх сферах громадського життя, у тому числі в

сфері державного управління, прогнозування ситуації і прийняття на цій основі управлінських рішень [18].

3.2. Електронний документообіг

Електронний документ та цифровий підпис вперше описано на законодавчому рівні 2001 року Законі України «Про платіжні системи та переказ грошей в Україні», де його визначали, як документ, де інформацію представлено у форматі електронних даних, що включили відповідні реквізити документа, у тому числі і цифровий підпис, що представлено у візуальній формі або на папері. Також згідно Закону України «Про платіжні системи та переказ грошей в Україні: електронний документ має однакову юридичну силу з паперовим документом, електронний цифровий підпис на електронному документі має однакову юридичну силу з підписом на паперовому документі та є обов'язковим реквізитом електронного документа, оригіналом електронного документа є примірник, підписаний електронним цифровим підписом [12].

Ефективними напрямками у застосуванні електронних технологій є:

- підготовка документів з використанням електронних технологій;
- передача інформації, що використовується для прискорення її доставки споживачам з подальшим виведенням документів на папір;
- електронна реєстрація надходження документів у систему
- єдина реєстрація усіх документів у системі. На реєстраційному масиві ґрунтується облік, пошук, контроль виконання документів без створення інших реєстраційних форм [20].

Таким чином для документів з електронним носієм актуальним залишається розв'язання питання їх ідентифікації, оригінальності та юридичної сили. важливим стає питання у визначенні юридичних можливостей документа з електронних носіїв.

Щоб з'ясувати, яке завдання постає перед електронними документами необхідно:

1. Дослідити потоки та життєві цикли електронних документів різних сфер та видів (управлінській, науково-дослідній, виробничій);
2. Вирішити понятійно–термінологічні питання, що є пов'язаними з електронними потоками і життєвим циклом електронних документів;
3. Опрацювати сутнісні характеристики об'єктів;

4. Уніфікувати, стандартизувати та регламентувати процеси створення, реєстрації, обігу, обліку і збереження електронних документів;
5. Дослідити сутність електронних інформаційних ресурсів [12].

Основними цілями впровадження електронного документообігу є:

- 1) підвищення ефективності управління діяльності;
- 2) прискорення руху документів у організації;
- 3) зменшення трудомісткості опрацювання документів.

Електронний документообіг дозволяє розробити єдиний інформаційний простір, інтегруючи в інформаційний вузол усі документальні системи. Інтеграція здійснюється без втрати якості роботи з документами, зі збереженням традицій українського діловодства [8].

Перевагою електронного документообігу є забезпечення оперативності обробки інформації; можливість відслідковування руху документації; взаємозв'язок тексту та мультимедійних даних; робота з формами, що значно полегшує уніфікацію даних; оперативність передачі інформації; економія паперу; висока компактність; швидкість обробки інформації та її отримання; більша захищеність [23].

Електронний документообіг є важливою складовою документаційного забезпечення діяльності державного органу. Електронний документообіг з використанням електронного цифрового підпису – одна з складових електронного урядування [31].

Документообіг є дуже важливою складовою частиною процесів управління і прийняття управлінських рішень [3]. Без добре і надійно організованого документообігу сьогодні жодна установа не може якісно та ефективно працювати, адже він впливає на оперативність, економічність і надійність функціонування апарату управління організацією, культуру праці управлінського персоналу і власне на якість управління, займає доволі важливе місце в роботі державних органів.

Поширення онлайн технологій в Україні дозволить втілити концепцію сервісної держави в національних ініціативах – держави, що використовує ІКТ для зв'язку та інтеграцією з громадянами та бізнесом як споживачами його послуг. Розширення доступу громадян і бізнесу до урядової інформації – перш за все в сфері освіти, медичного обслуговування та соціального забезпечення, зайнятості, оподаткування, ліцензування та ведення бізнесу, державних

закупівель та державного замовлення, міжнародних торгових операцій, дозволить в подальшому розвивати е-демократію в українському політичному просторі [34].

3.3 Перспективи впровадження системи електронного уряду в Україні

Зараз в Україні на шляху до якісного впровадження електронного уряду стоїть низка проблем:

- Немає єдиних стандартів та уніфікації щодо діяльності цих систем;
- Державні інформаційні ресурси не є адаптовані до міжнародних;
- Нормативно-правова і методологічна бази недосконалі, тому органи державної влади та місцевого самоврядування не можуть забезпечити зв'язок усіх гілок влади та суспільства:
- Питання надання адміністративних послуг до кінця не врегульоване.

Щоб розв'язати ці проблеми, органам державної влади необхідно удосконалити вже існуючу систем шляхом розмежування повноважень органів державної влади і місцевого самоврядування у інформаційному середовищі та здійснення координації у їх діяльності усіх рівнів [35].

Перспективою у подальших дослідженнях у формуванні і використанні Національного реєстру, його вдосконалення, сертифікація та стандартизація сприятиме якісній діяльності електронного уряду в Україні [5].

Згідно з Концепцією електронного урядування до 2020 року в Україні необхідно досягнути у відповідності до Концепції наступних результатів:

- зростання ефективності у роботі органів влади і досягнення якісно нового рівня управління державою, що базується на принципах результативності, ефективності, прозорості, відкритості, доступності, довіри та підзвітності;
- покращення якості надання публічних послуг фізичним та юридичним особам відповідно до європейських вимог, а також забезпечення необхідної мобільності і конкурентоспроможності громадян та суб'єктів господарювання в сучасних економічних умовах;
- мінімізації корупційних ризиків під час виконання владних повноважень;
- покращення інвестиційної привабливості, ділового клімату та конкурентоспроможності країни;
- стимулювання соціально-економічний розвитку в Україні [15].

Для успішного втілення електронного урядування необхідно пройти складний шлях наближення системи державного управління до європейських стандартів. При цьому перехід від традиційного управління до електронного урядування має відбуватися поступово та супроводжуватися відповідними змінами у розвитку суспільства, що сприятиме його стабілізації [9].

Перспективами подальшого використання механізмів електронного урядування для підзвітності та прозорості влади в Україні є [34]:

- формування та впровадження кращих стандартів е-урядування та інноваційних практик, що сприятиме подальшому покращенні якості послуг та доступу до публічної інформації для громадян;
- подальше підвищення прозорості та підзвітності органів влади завдяки застосуванню ними нових інформаційно-комунікаційних технологій;
- зміцнення ролі організацій громадянського суспільства в захисті прав та свобод, мобілізації та просуванні е-демократії з метою забезпечення більш активної участі громадян у процесі прийняття рішень на місцевому та регіональному рівнях;
- постійне удосконалення механізмів е-урядування та е-демократії з урахуванням потреб регіонів України;
- сприяння інклюзивному діалогу щодо формування політики еурядування та е-демократії, який бере до уваги інтереси та потреби регіонів;
- підвищення рівня довіри громадян до інститутів публічної влади, а також зниження рівня корупції в Україні.

На сьогодні, однією із світових тенденцій розвитку електронного урядування є надання пріоритету цифровим технологіям, які забезпечують ряд переваг для країн для співпраці в галузі електронної комерції, електронної митниці, електронної охорони здоров'я, безпаперової торгівлі, електронних комунікацій, мережевої та інформаційної безпеки, кібербезпеки, електронної ідентифікації і довірчих послуг, цифрових навичок та просування інновацій, відкритих даних та ін.

ВИСНОВКИ

В ході дослідження проаналізовано основні підходи до визначення понять «електронне урядування». Виділено головні елементи взаємодії в інформаційному суспільстві: держава і громадянин, держава, бізнес та органи влади.

Визначено систему принципів, структуру та основні завдання суб'єктів системи управління впровадженням електронного урядування та розбудови інформаційного суспільства.

Доведено, що сучасні моделі електронного уряду обумовлені розвитком інформаційного суспільства та орієнтовані на майбутнє. Створення електронного уряду при всій різноманітності моделей передбачає вирішення таких загальних завдань:

- організацію електронного документообігу всередині органів влади;
- максимальне переведення в електронну форму взаємин держави та громадянського суспільства;
- використання мережі Інтернет для організаційної інтерактивного зв'язку і встановлення ефективного зворотного зв'язку органів влади з громадянами;
- формування політичної комунікації між громадянами та владою, що забезпечує контроль за управлінською діяльністю органів влади як в процесі прийняття рішень, так і під час їх реалізації.

Отже, в Україні законодавчими актами визначені головна мета, принципи, основні завдання побудови інформаційного суспільства, використання технологій електронного урядування у розбудові сервісно-орієнтованої держави. Однак дослідивши передумови становлення електронного урядування та провівши аналіз нормативно-правової бази що до впровадження електронного урядування у сфері надання адміністративних послуг, стає зрозуміло, що упродовж багатьох років розбудова системи надання адміністративних послуг та впровадження до діяльності органів публічної влади технологій електронного урядування відбувалися без чіткої системи, майже стихійно. Тому важливими є системні дослідження можливостей використання технологій електронного урядування у процесі надання адміністративних послуг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баранов А.А. Права людини і захист персональних даних / А.А. Баранов, В.М. Брижко, Ю.К. Базанов. – Х. : Фоліо, 2005. – 280 с.
2. Барікова А.А. Електронна держава: нова ефективність урядування : [монографія]. К. : Юрінком Інтер, 2016. 135 с.
3. Величкевич М.Б. Електронний документообіг, тенденції та перспективи / М.Б. Величкевич, Н.В. Мітрофан, Н.Е. Кунанець // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". – 2010. – № 689 : Інформаційні системи та мережі. – С. 44–53.
4. Демкова М. Матеріали дистанційного курсу —Технології е-урядування // М. Демкова [Електронний ресурс]: Матеріали дистанційного курсу. – Режим доступу : <http://www.znannya.org/?view=concept:318>
5. Додонов О.Г. Методологія створення Національного реєстру електронних інформаційних ресурсів / О.Г. Додонов, О.В. Нестеренко, А.В. Бойченко // Реєстрація, зберігання і обробка даних. – 2005. – Т. 7, № 3. – С. 88–97
6. Дубов Д.В. Основи електронного урядування. Навчальний посібник / Д.В. Дубов, С.В. Дубова. — К.: Центр навчальної літератури, 2012. — 176 с.
7. Електронне урядування. Опорний конспект лекцій. Дзюба С.В., Жиляєв І.Б., Полумієнко С.К, Рубан І.А., Семенченко А.І. За ред. А.І. Семенченка. – Київ, 2012.
8. Електронний документообіг та діловодство. Рішення Microsoft в сфері документообігу для російських органів державної влади та місцевого самоврядування [Електронний ресурс]: інформ. бюл. Microsoft. – М. , 2003. – Лютий. – 78 с. – Режим доступу: <http://www.microsoft.com/Ukraine/Government/Newsletters/DocFlow/Default.aspx>. – Назва з екрану.
9. Єганов В.В. Проблеми та перспективи впровадження системи електронного урядування в Україні // www.kbuapa.kharkov.ua.
10. Закон України [від 22.05.2003 № 851-IV](#) "Про електронні документи та електронний документообіг"
11. Клименко І.В., Линьов К.О. Технології електронного врядування. – К: Центр сприяння інституційному розвитку державної служби, 2006. – 192 с.

- 12.Ковтанюк Юрій. Теоретичні засади електронного документознавства як спеціального наукового напрямку в документознавстві / Юрій Ковтанюк // Студії з архівної справи та документознавства. - 2011. - Т. 19, кн. 1. - С. 78-89. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sasd_2011_19_1_10.
- 13.Коліушко І.Б. Електронне урядування – шлях до ефективності та прозорості державного управління / І.Б. Коліушко, М.С. Демкова // Інформаційне суспільство. Шлях України. – К. : Бібліотека інформ. суспільства, 2004. – С. 138–143;
- 14.Коновал В.О. Методологічні засади електронного урядування на місцевому рівні: поняття, принципи, моделі та передумови / В.О. Коновал // Теорія та практика державного управління. - 2016. - Вип. 2. - С. 65-72. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2016_2_13.
- 15.Концепція формування системи національних електронних інформаційних ресурсів : Розпорядження Кабінету Міністрів України : [від 5 травня 2003 р. № 259-р].
- 16.Косарєв, Т.В. "Принципи реалізації концептуальних засад електронного урядування / Т. Косарєв //" Міжнародні відносини. Серія" Економічні науки" - (2018). – № 14 - С. 112-114.
- 17.Костенко, І.В. «Основні принципи електронного урядування» / І. Костенко// Часопис Київського університету прав – 2019/4 С. 112-121.
- 18.Кравців, Х.В. Організаційні основи формування електронних інформаційних ресурсів : диплом. робота за освіт.-кваліф. рівнем «магістр» : спец. 8.02010501 – документознавство та інформаційна діяльність магістер. програма – документознавство та інформаційна діяльність / Христина Володимирівна Кравців; наук. керівник к. іст. н., ст. викладач І.Р. Недошитко. – Тернопіль, 2017. – 119 с.
- 19.Марущак А. Інформаційні ресурси держави: зміст та проблема захисту / А. Марущак // Правова інформатика. - 2009. - № 1. - С. 64-70. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pinform_2009_1_12.
- 20.Матвієнко О.В. Основи організації електронного документообігу [Текст]: навч. посіб. для студ. ВНЗ / О.В. Матвієнко, М.Н. Цивін. – К. : Центр учбової л-ри, 2008. – 112 с.
- 21.Мищишин В.І. Аналіз особливостей побудови систем електронного урядування в Україні / В.І. Мищишин, П.І. Жежнич // Вісник

- Національного університету "Львівська політехніка". – 2011. – № 699: Інформаційні системи та мережі. – С. 164–175.
22. Нижній Т.В. Теоретичні засади електронного урядування / Т.В. Нижній // Інвестиції: практика та досвід. – 2017. – № 20. – С. 112-116. – Режим доступу: http://www.investplan.com.ua/pdf/20_2017/25.pdf
23. Охріменко Г.В. Основні принципи та проблеми впровадження електронного документообігу в організації / Г.В. Охріменко // Наукові записки. Серія «Культура та соціальні комунікації», Вип. 1. – С. 300–307 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eprints.oa.edu.ua/235/1/Elektronyj.pdf>.
24. Поченцов Г. Информационные войны / Г. Поченцов. – К.: Ваклер. – 2000. – 574 с.
25. Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України : Закон України : [від 23 лютого 2006 року] // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 30. – Ст. 258.
26. Про інформацію : Закон України : [від 2 жовтня 1992 року (зі змінами)] // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48 від 01.12.1992.
27. Про інформацію: Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні. Кабінет Міністрів України; Розпорядження, Концепція від 13.12.2010 р. № 2250-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.
28. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки [Електронний ресурс] : Закон України № 537-V від 09.01.2007 р. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/537-16>
29. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12 січня 2015 року №5/2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
30. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України № 649-р від 20.09.2017 р. URL : <http://zakon.rada.gov.ua>.
31. Радченко С.В. Особливості систем електронного документообігу у державних органах України / С.В. Радченко // Архіви України. - 2013. - № 4. - С. 39-53. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ay_2013_4_3.

32. Рудь І. Стратегія сталого розвитку «Україна-2020»: цілі, напрями, пріоритети. Електронний режим доступу: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=782:strategiyaukrajin-2020&catid=8&Itemid=350
33. Соломко Ю. Електронне урядування: поняття, сутність, принципи та напрями розвитку / Ю. Соломко // Ефективність державного управління. - 2018. - Вип. 2. - С. 135-143. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2018_2_16.
34. Чальцева О.М., Лаврищева А.О. Е-урядування: перспективи впровадження в українському просторі. Політичне життя. 2017. №4. С. 48-53
35. Шуляк В. Система нормативно-правового забезпечення електронного урядування в Україні. Вісник Національної академії державного управління. 2015. № 3. С. 133–142
36. E-government: analys framework and methodolongy. Public Management Service. Public Management Committee. PUMA (2001)16/ ANN/REV1